

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

RAPPORT UV ÖST 1999:38

ARKEOLOGISK OCH KULTURHISTORISK INVENTERING

Hålaveden Del 2

*Fastigheterna Skrädeberg och Stavreberg
i Ödeshögs socken, samt Ruskelsby och
Vinninge i Stora Åby socken,
samtliga i Ödeshögs kommun
Östergötland*

Pia Nilsson

RAPPORT UV ÖST 1999:38

ARKEOLOGISK OCH KULTURHISTORISK INVENTERING

Hålaveden Del 2

*Fastigheterna Skrädeberg och Stavreberg
i Ödeshögs socken, samt Ruskelsby och
Vinninge i Stora Åby socken,
samtliga i Ödeshögs kommun
Östergötland*

Pia Nilsson

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Järnväggsgatan 8, 582 22 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

www.raa.se

Produktion och layout Britt Lundberg

Grafik Lars Östlin

Medgivande från Lantmäteriverket

1996 Ur GSD-Röda kartan, Diarienummer 507-96-5226

1993 Ur GSD-Ekonomiska kartan, Diarienummer 166-93-1412

1996 Ur GSD-Höjddatabanken, Diarienummer 507-97-201

© 1999 Riksantikvarieämbetet

Rapport UV Öst 1999:38

ISSN 1404-0875

Innehåll

Inledning • 4

Syfte och metod • 4

Begrepp och förkortningar • 5

Skrådeberg, Ödeshögs socken, Lysings härad • 5

Resultat av specialinventeringen • 6

Sammanfattning • 8

Stavreberg, Ödeshögs socken, Lysings härad • 9

Resultat av specialinventeringen • 9

Sammanfattning • 13

Ruskelsby, Stora Åby socken, Lysings härad • 14

Resultat av specialinventeringen • 14

Sammanfattning • 18

Vinninge (Järnstad 3⁵), Stora Åby socken, Lysings härad • 18

Resultat av specialinventeringen • 18

Sammanfattning • 21

Slutord • 21

Referenser • 22

Litteratur • 22

Arkiv • 22

Kartor • 22

Administrativa uppgifter • 22

Teckenförklaring • 22

Bilaga 1. Nya UV-nummer • 23

Bilaga 2. Komplettering av befintliga RAA-nummer • 36

Arkeologisk och kulturhistorisk inventering Hålaveden Del 2

Inledning

På uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län genomförde Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst, en arkeologisk och kulturhistorisk inventering av fastigheterna Skrädeberg och Stavreberg i Ödeshögs socken, samt Ruskelsby och Vinninge i Stora Åby sn, samtliga Ödeshögs kommun, Östergötland.

Inventeringen har utförts inom ramen för projektet Hålavedsbygden, vilket utgör ett samarbetsprojekt mellan Länsstyrelsens miljövårdsenhet och kulturmiljöenhet. Enligt projektbeskrivningen skall kunskap om de värdefulla natur- och kulturvärdena i bygdens odlingslandskap tagas fram, beskrivas och värderas. Projektet skall även utgöra en kunskapsbas för att sätta in Hålavedsbygden i ett nationellt och europeiskt sammanhang, samt genom kunskapsinsamling och kunskapspridning kunna bidra till bygdens bevarande och utveckling.

Utredningen berörde fyra fastigheter, med en sammanlagd yta av knappt 5 km². Fastigheterna valdes ut i samråd med Länsstyrelsen (Hålaveden innehåller 158 fastigheter) i syfte att få en representativ bild av Hålavedsbygden, sett till de topografiska lägena såväl som till fastigheternas storlek och innehåll.

Ansvarig för inventeringen var Pia Nilsson som även sammanställt rapporten.

Syfte och metod

En arkeologisk och kulturhistorisk inventering syftar till att få kännedom om samtliga ovan mark synliga fornlämningar och möjliga fornlämningar. Dessutom att anteckna spår av senare tidars kulturlämningar, såsom kolbottnar, kolarkojor, tjärdalar, torplämningar, husgrunder, övergivna åkrar och vägar etc. Åkrar som fortfarande brukas antecknas ej, även om de har kvar en ålderdomlig form.

De i rapporten beskrivna fastigheterna valdes ut i samråd med Länsstyrelsen. Därefter inleddes kart-, arkiv- och litteraturstudier för att dels få en samlad bild av det kända fornlämningsbeståndet och dels få en uppfattning om hur markanvändning och bebyggelse sett ut på de äldsta tillgängliga kartorna. En stor del av kartexcerperingen var redan gjord i Länsstyrelsens regi. Riksantikvarieämbetets fornminnesregister excerperades, vidare studerades ortnamns litteratur och lantmäteriets äldsta kartor. Dessa kartor användes parallellt med nyare kartor, t ex Häradskartan och den äldre Ekonomiska kartan, för att bättre förstå förändring i markanvändning och bebyggelse samt att så långt det var möjligt datera exempelvis torplämningar och fossil åkermark. Kartorna visar dessutom de äldsta kända lägena för byar och gårdar och markeringar för kvarnar, broar och torp m m. Efter förberedelsearbetet vidtog själva fältinventeringen

Begrepp och förkortningar

De fyra inventerade fastigheterna beskrivs under var sin rubrik. Även resultatet av specialinventeringen och sammanfattningen finns under dessa rubriker. Till varje fastighet hör en karta med tillhörande tabell. Samtliga nyupptecknade UV-nummer presenteras dessutom sockenvis sist i rapporten med sin fullständiga beskrivning (denna bilaga utgör underlag för tilldelningen av RAÄ-nummer).

För att undvika upprepningar redogör jag här kort för några begrepp och förkortningar som är gemensamma för de följande fyra rubrikerna.

RAÄ-nummer innebär att lämningen finns registrerad i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister. UV-nummer är ett sockenvis löpande nummer som tilldelas nyuppteckta lämningar i avvaktan på att RAÄ-nummer skall erhållas. Övriga lämningar som inte skall antecknas i fornminnesregistret, utan endast i denna rapport, har fått löpande nummer som följer fastigheten och finns på respektive karta med tillhörande tabell. Dessa nummer beskrivs utförligare i texten under respektive fastighet.

Fast fornlämning betyder att lämningen är en lagskyddad fornlämning. Möjlig fornlämning betyder att lämningen sannolikt utgör en fornlämning och därmed bör utredas vidare, t ex med sökschaktsgrävning, om den skulle bli föremål för exploatering. Som fast fornlämning bedöms även t ex torplämningar och kvarnlämningar med kartbelägg från 1700-tal eller tidigare samt övergivna åkrar under förutsättning att de kan beläggas (via kartor) till första hälften av 1700-talet eller tidigare.

I tabellerna förekommer följande kolumner:

Benämning = RAÄ-nummer, UV-nummer eller löpande numrering.

Typ = Typ av anläggning, t ex grav, torplämning.

Källa = Var uppgiften är hämtad.

Inv= Inventering.

LMV= Lantmäterikarta.

Fr= Fornminnesregistret.

Status = Fast fornlämning/möjlig fornlämning/ej fornlämning.

Skrådeberg, Ödeshögs socken, Lysings härad

Skrådeberg valdes ut på grund av sitt läge längs Vätterns strand. Fastigheten är långsmal i nord-sydlig riktning, ca 0,75 km² stor och belägen utmed den brant stupande Vätternstranden. Höjden över havet varierar mellan 85 och 150 m.

Inom fastigheten fanns före inventeringen ett nummer i fornminnesregistret, RAÄ 37, Ödeshögs socken. Det innehåller fyra gravar; två stensättningar, en rest sten och en kantställd häll. Strax utanför fastighetsgränsen finns två halvågar, RAÄ 36 och RAÄ 90, samt en milstolpe, RAÄ 38. Samtliga Ödeshögs socken. Namnet Skrådeberg (Skreberg) nämns i skrift första gången år 1535, enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala.

Landskapet är präglat av närheten till Vättern. Den västra delen av fastighetens ägor utgörs av en mycket dramatisk brant ned mot vattnet, medan den östra delen utgörs av kuperad åker och skog/hagmark, ofta med uppstickande berghällar. Åkrarna är väl stenröjda. Röjningsstenen ligger vanligen på impedimenten mellan åkrarna, som ofta är smala och flikiga för att utnyttja jorden mellan de talrika berghällarna. Den största delen av ägorna betas av en flock köttboskap, närmare 50 stycken. I såväl skogs- som hagmarken finns talrika spår av det äldre odlingslandskapet. Storskifteskartan från år 1802 och Häradskartan från år 1876 - 77 har varit till god hjälp vid fältinventeringen.

Resultat av specialinventeringen

Skrådeberg visar en bosättning med mycket lång kontinuitet. De registrerade gravarna, RAÄ 37, Ödeshögs socken, härrör sannolikt från äldre järnålder. I marken invid gravarna finns enstaka stenar, vilket påminner om att flera gravar kan finnas trots att tydlig markering ovan mark saknas. Inga lösfynd har kommit till min kännedom, men en boplats från samma tid kan ha funnits vid platsen för den nuvarande gården, eller på åkrarna närmast nordöst och sydöst härom. Stora delar av fastigheten bär spår av odling och äldre markanvändning, såsom terrasser, hålvägar, röjningsrösen och röjda ytor av varierande storlek.

Skrådebergs gårdstomt registrerades som en möjlig fornlämning, liksom en torplämning. Båda finns med på 1802 års storskifteskarta. Vidare antecknades elva områden med fossil åkermark, varav sex utgör möjliga fornlämningar. En stengrund nära Vätterns strand registrerades som en möjlig fornlämning. Ett vattenhål, en stenmur, två vägavsnitt samt två grindstolpar antecknades, men utgör ej fornlämningar.

Ett område, UV 14, anser jag (vid sidan av gravarna) vara det mest upplevelserika området. Här finns flera tydliga odlingsterrasser, en hålväg (som överensstämmer med sträckningen av en väg från 1802) och röjda ytor av varierande storlek och ålder.

Samtliga lämningar finns på figur 1 och beskrivs i tabell 1. Nedan följer en kort beskrivning av varje område eller lämning med löpande nummer. Samtliga beskrivningar för nyupptecknade UV-nummer finns som en bilaga sist i rapporten.

1. Grindstolpe av sten, belägen på norra sidan av infartsvägen till Skrådeberg.
2. Gräsbeväxt väg, ca 40 m l (NNÖ-SSV).
3. Grindstolpe av sten, belägen på västra sidan av en mindre brukningsväg.
4. Vattenhål, ca 5 m i diam.
5. Stenmur, ca 40 m l (VNV-ÖSÖ), belägen i åkerkant.
6. Väg, som enligt Skrådebergs ägare Key Axelsson användes vid tiden för första världskriget av traktens bönder till att forsla ved ned till hamnen. Nu används vägen som brukningsväg i hag/skogsmark.
7. Tre åkrar, övergivna i sen tid.
8. N del av större åker, övergiven i sen tid.
9. Flick av större åker, övergiven i sen tid.

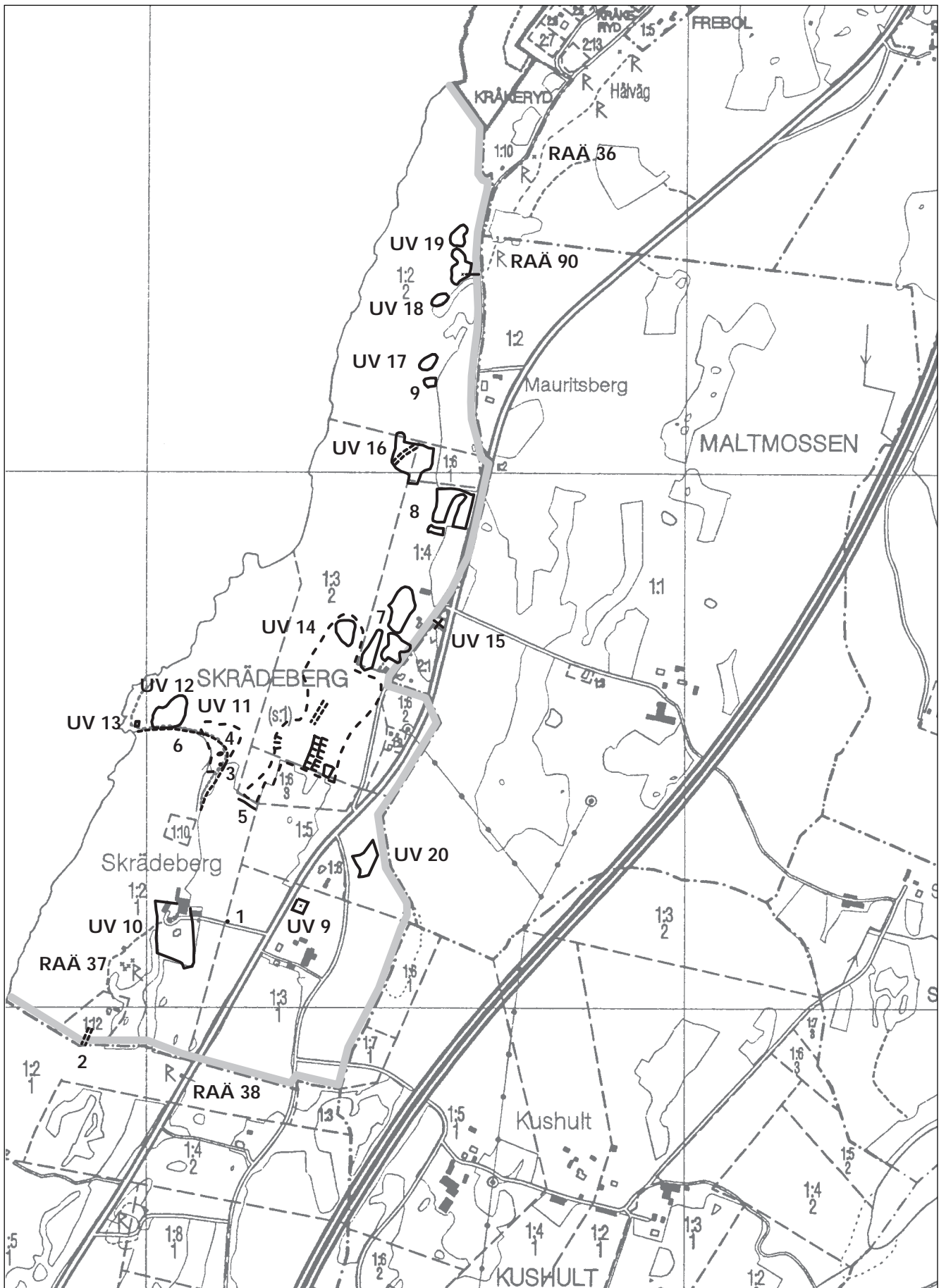

Fig 1. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 8E Of Kråkeryd (084 05) med utredningsområdet och samtliga berörda lämningsmarkerade. Skala 1:10 000.

Tabell 1

Benämning	Typ	Källa	Status
RAÄ 36	Hålväg	Fr	Fast fornlämning
RAÄ 37	Gravar	Fr	Fast fornlämning
RAÄ 38	Milstolpe	Fr	Fast fornlämning
RAÄ 90	Hålväg	Fr	Fast fornlämning
UV 9	Torplämning	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 10	By/gårdstomt	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 11	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 12	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 13	Stengrund	Inv	Möjlig fornlämning
UV 14	Fossil åker	Inv	Möjlig fornlämning
UV 15	Plats för torp	Inv	Ej fornlämning
UV 16	Fossil åker, väg	Inv	Ej fornlämning
UV 17	Fossil åker, gravar(?)	Inv	Möjlig fornlämning
UV 18	Fossil åker	Inv	Möjlig fornlämning
UV 19	Fossil åker	Inv	Möjlig fornlämning
UV 20	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
1	Grindstolpe	Inv	Ej fornlämning
2	Väg	Inv	Ej fornlämning
3	Grindstolpe	Inv	Ej fornlämning
4	Vattenhål	Inv	Ej fornlämning
5	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
6	Väg	Inv	Ej fornlämning
7	Tre fd åkrar	Inv	Ej fornlämningar
8	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
9	Fd åker	Inv	Ej fornlämning

Sammanfattning

Skrådeberg har ett dramatiskt läge invid den mycket branta Vätternstranden. Fastighetens östra delar består huvudsakligen av ett kuperat, öppet och bitvis småflikigt odlingslandskap med talrika uppstickande berghällar. Den västra delen utgörs av branter och avsatser i skogs/hagmark. En flock köttboskap håller markerna välbetade.

Skrådeberg nämns i skrift första gången år 1535 (Skreberg). Troligen har namnet med den markanta branten ned mot Vättern att göra.

Fastighetens äldre kulturspår utgörs främst av röjda ytor, röjningsrösen, terrasser och någon hålväg. Lämningarna kan ses både i det som nu är skog/hagmark och på impediment mellan de nutida åkrarna. Nära stranden finns en stengrund av oklart ursprung och funktion. Strax norr om infarten till gården finns torplämningar, och ytterligare en bit norrut finns platsen för ett torp.

Före specialinventeringen fanns en gravgrupp antecknad i fornminnesregistret. Efter genomförd inventering tillkom 11 UV-nummer (varav 9 utgör möjliga fornlämningar) samt 6 övriga lämningar.

Jag vill särskilt nämna ett område, UV 14. Här finns flera tydliga odlingsterrasser, en halv väg (som överensstämmer med sträckningen av en väg från 1802) och röjda ytor av varierande storlek och ålder. Uppmärksammas bör även att invid de tidigare kända gravarna finns ett par stenar i markytan, vilket kan indikera att flera gravar finns dolda i marken. UV 17 är också spännande, med sina gravar/röjningsrösen. Inga fasta fornlämningar kunde konstateras utifrån kartmaterialet eftersom inga användbara, tillräckligt tidiga, kartor finns.

Stavreberg, Ödeshögs socken, Lysings härad

Stavreberg är beläget ca 1,5 km öster om Vätterns strand och drygt 10 km söder om Ödeshög. Fastigheten omfattar ca 1,5 km² och höjden över havet varierar mellan 150 och 190 m. Stavreberg valdes ut för sitt intressanta läge i skogsbygden. Inga fasta fornlämningar var kända inom fastigheten.

Fastigheten utgör nr K3 i Natur - Kultur Miljöer i Östergötland (Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1983). Dessutom berörs Stavreberg av nr N3 i samma skrift.

Före inventeringen fanns tre registrerade lämningar. Dessa utgörs av RAÄ 46, mangårdsbyggnad med flygel, RAÄ 47, miniatyrkyrka och RAÄ 160, bebyggelselämning. Samtliga i Ödeshögs socken.

Namnet Stavreberg nämns enligt Ortnamnsarkivet första gången i skrift år 1535 (Staffverbergh).

Den kuperade terrängen är idag till stor del skogbevuxen. Gårdarna och den ännu uppodlade marken följer den slingrande landsvägen. Stavreberg har nu endast en åretruntbebodd gård, övrig bebyggelse används till sommarbostäder. En flock köttboskap betar i markerna. I både skogs- och hagmarken finns talrika spår av det äldre odlingslandskapet.

Storskifteskartan från år 1788 och Häradskartan från år 1876 - 77 har varit till god hjälp vid inventeringen. År 1788 bestod Stavreberg av två gårdar och två torp.

Resultat av specialinventeringen

Stavreberg innehåller ett till stora delar övergivet odlingslandskap. Spåren av detta landskap består huvudsakligen av äldre odlingsytor, röjningsrösen och torplämningar.

Sammanlagt 38 platser med övergivna åkrar har antecknats, av dessa utgör 23 möjliga fornlämningar medan de övriga bedöms vara av yngre ursprung. Stavrebergs bytomt registrerades som en fast fornlämning. Vidare antecknades ett torp (Fällan), en gränssten, en fördämningsvall, en fångstgrop(?), en halv väg, en stensatt brunn samt tre torplämningar. Samtliga utgör möjliga fornlämningar. Övriga antecknade lämningar är lösfynd av ett flintspån, en, torpplats, två kvarnplatser samt grindstolpar och stenmurar.

Flintfyndet visar på förhistoriska aktiviteter. Ytterligare ett tecken på förhistoriska verksamheter utgör den stenyxan som enligt Yngve Karlsson, Stavrebergs gård, hittats i en av gårdens mossmarker.

UV 36 vill jag nämna särskilt. Platsen innehåller ett välbevarat torpområde med ett mycket högt upplevelsevärde. De omgivande, vällagda stenmurarna, röjningsrösen och grunderna är välbevarade, trots ganska tät granskog.

UV 29 utgör också ett mycket sevärt område, med åkeryta, grund och stensatt brunn.

Samtliga lämningar finns på figur 2 och beskrivs i tabell 2. Nedan följer en kort beskrivning av varje område eller lämning med löpande nummer. Samtliga beskrivningar för nyupptecknade UV-nummer finns som en bilaga sist i rapporten.

1. Stenmur, ca 30 m l, belägen i åkerkant.
2. Stenmur, ca 12 m l, belägen i tomtgräns.
3. Fd åker, nu skogsmark. Tämligen plan, väl stenröjd yta med talrika rösen, "torprösen", längs kanten. Tydliga hak, främst längs östra kanten.
4. Stenmur, ca 35 m l, belägen mellan två fd åkrar.
5. Två åkrar, övergivna i sen tid. Nu hagmark. Mycket väl stenröjda, stenen lagd i vallar och murar längs kanten, samt i rösen på impedimenten mellan åkrarna.
6. Stenmur, ca 80 m l, belägen i åkerkant.
7. Fd åker, nu skogsmark. VSV-sluttande, plan och väl stenröjd mark. Avslutande hak runt om, utom i västra kanten där en terrass avslutar åkerytan. Röjningsstenen lagd längs den södra och östra kanten, samt slängd nedanför terrassen i väster.
8. Fd åker, nu skogsmark. Tydliga hak i söder, avslutande terrass i öster. Öster om terrass kanten är en vällagd stenmur.
9. Fd åker, nu skogsmark. Fortfarande ställvis tydliga hak. Röjningsstenen delvis lagd som en mur i östra kanten.
10. Fd åker, nu skogsmark. En igenbuskad yta, tuvig och ojämn. Röjningsstenen är huvudsakligen lagd i rösen på ytan och vid kanten.
11. Fd åker, nu skogsmark. I den södra delen har en åker enligt 1788 års karta uppgått i den nu större åkern. Åkerytan är tämligen ojämn. Röjningsstenen lagd i rösen på och invid ytan.
12. Fd åker, nu granplantering.
13. Fd åker, nu hagmark. Här har en liten åker enligt 1788 års karta uppgått i den nu större åkern. En del större stenar ligger kvar i markytan, övrig sten lagd i vallar längs kanten. Tydlig terrasskant i norr.
14. Stenmur, ca 20 m l, belägen i trädgårdsgräns.
15. Två fd åkrar, nu hagmark. Röjningsstenen lagd i rösen. Särskilt den östra, långsmala åkern är mycket väl stenröjd och har tydliga hak. Här är den mesta röjningsstenen samlad i ett stort röse, närmast en vall, i åkerns NÖ hörn. Avslutas med terrass i söder.
16. Stenmur, ca 12 m l, belägen i bygräns.
17. Fd åker, nu hagmark. Möjligen slås åkern fortfarande. Här har en liten åker enligt 1788 års karta uppgått i den nu större åkern.
18. Grund efter en nyligen riven ladugård. Del av betonggrunden syns fortfarande.

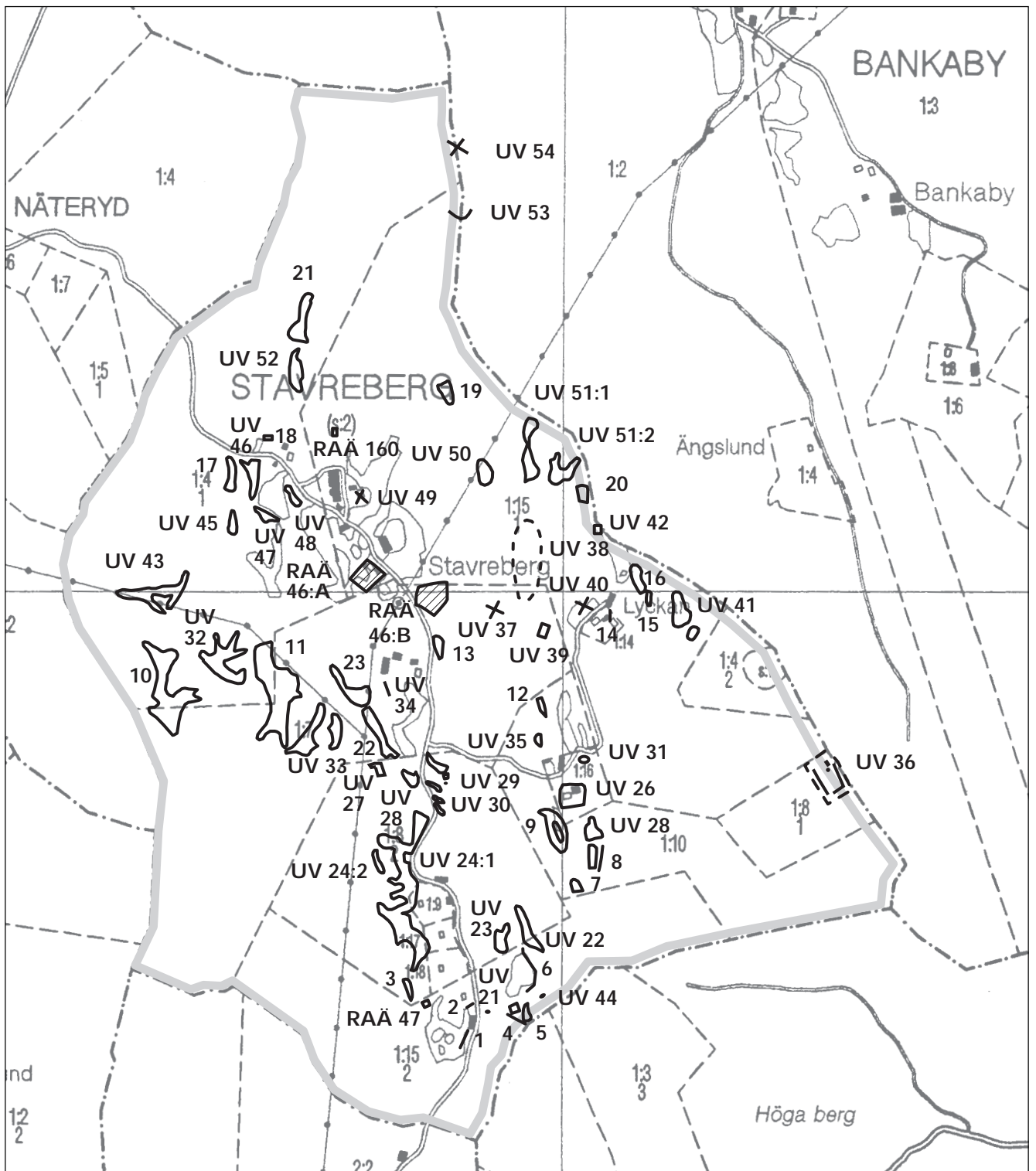

Fig 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 7E 9f Stava (074 95) med utredningsområdet och samtliga berörda lämnningar markerade. Skala 1:10 000.

19. Fd åker, nu skogsmark (tidigare betesmark). Ö-sluttande, stenröjd mark. Hak i västra kanten. Röjningsstenen lagd i rösen längs den norra och västra kanten. Gränsar till nybruten väg och kräftdamm i öster.
20. Fd åker, nu hagmark. Ej besiktigad på nära håll pga tjuvar.
21. Fd åker, nu skogsmark. Kallas Spjutalyckan. Igenväxande yta; sly, unga gran- och lövträd. Röjningsstenen huvudsakligen lagd längs den västra kanten.
22. Fd åker, nu hagmark. Ev slås åkern fortfarande. Här har tre små åkrar enligt 1788 års karta uppgått i den större åkern. Markytan är tuvig men väl stenröjd. Åkerytan avslutas med tydliga hak och terrasskanter.
23. Fd åker, nu skogsmark. Här har en liten åker enligt 1788 års karta uppgått i den större åkern. Röjningsstenen är huvudsakligen lagd i stora rösen vid kanterna. Åkerytan avslutas i VSV med en terrass och i övrigt ställvis med hak.

Tabell 2

Benämning	Typ	Källa	Status
RAÄ 46	Mangårdsbyggnad	Fr	Ej fornlämning
	By/gårdstomt	LMV	Fast fornlämning
RAÄ 47	Miniatyrkyrka	Fr	Ej fornlämning
RAÄ 160	Bebyggelselämning	Fr	Ej fornlämning
UV 21	Gränssten	Inv	Möjlig fornlämning
UV 22	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 23	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 24	1) Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
	2) Fossil åker	Inv	Ej fornlämning
UV 25	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 26	Torp	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 27	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 28	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 29:1 - 3	Fossil åker, hg, brunn	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 30	Fossil åker	LMV, Inv	Ej/möjlig fornlämn.
UV 31	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 32	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 33:1 - 2	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 34	Hålväg	Inv	Möjlig fornlämning
UV 35	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 36	Torplämning	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 37	Kvarn, plats för	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 38	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 39	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 40	Torp, plats för	LMV, Inv	Ej fornlämning
UV 41:1 - 2	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 42	Torplämning	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 43	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 44	Fångstgrop (?)	Inv	Möjlig fornlämning
UV 45	Fossil åkermark	LMV, Inv	Möjlig fornlämning

Benämning	Typ	Källa	Status
UV 46	Fossil åkermark	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 47	Fossil åkermark	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 48	Fossil åkermark	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 49	Lösfynd	Inv	Ej fornlämning
UV 50	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 51:1 - 2	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 52	Fossil åker	LMV, Inv	Möjlig fornlämning
UV 53	Fördämningsvall	Inv	Möjlig fornlämning
UV 54	Kvarn, plats för	LMV, Inv	Ej fornlämning
1	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
2	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
3	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
4	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
5	Fd åkrar, 2 st	Inv	Ej fornlämning
6	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
7	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
8	Fd åker, stenmur	Inv	Ej fornlämning
9	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
10	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
11	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
12	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
13	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
14	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
15	Fd åkrar	Inv	Ej fornlämning
16	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
17	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
18	Uthusgrund	Inv	Ej fornlämning
19	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
20	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
21	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
22	Fd åker	LMV, Inv	Ej fornlämning

Sammanfattning

Stavreberg ligger naturskönt i en lätt kuperad skogsmark, där landsvägen slingrar sig fram, omgiven av den odlade marken och spridda gårdar. Endast en gård brukas idag, all övrig bebyggelse används som sommarbostäder.

Man får intryck av att vandra i ett snabbt igenväxande 1800-talslandskap. Där skogen nu växer finns talrika spår av detta landskap såsom till exempel äldre åkrar, röjningsrösen, torplämningar, en fördämningsvall och en brunn.

Det man inte ser är nog så intressant, här finns ett lösfynd (i åkern invid gården) bestående av ett flintspån av fin flinta och en uppgift om en stenyx. Det kan mycket väl finnas stenålderslämningar i markerna, kanske boplatslämningar under markytan i åkrarna invid gården?

Jag vill framhålla UV 36, som utgör ett välbevarat torpområde med ett mycket högt upplevelsevärde. De omgivande, vällagda stenmurarna, röjningsrösen och grunderna är välbevarade, trots ganska tät granskog.

UV 29 utgör också ett mycket sevärt område, med åkeryta, grund och stensatt brunn. Besöker man Stavreberg måste man naturligtvis även se på den mycket speciella lilla stenkyrkan, RAÄ 47.

Namnet Stavreberg nämns enligt Ortnamnsarkivet första gången i skrift år 1535 (Staffverbergh).

Innan inventeringen fanns en mangårdsbyggnad, en miniatyrkyrka och en bebyggelselämning antecknade. Inventeringen har resulterat i en fast fornlämning (Stavrebergs bytomt), 30 möjliga fornlämningar samt 28 övriga lämningar.

Ruskelsby, Stora Åby socken, Lysings härad

Ruskelsby är beläget i skogsbygden i södra delen av Ödeshögs kommun, drygt 7 km öster om Vättern. Fastigheten omfattar ca 2 km² och höjden över havet varierar mellan 185 och 200 m. Fastigheten valdes ut som en representant för Hälavedens sydöstra, skogiga del.

Inom fastigheten fanns före inventeringen sju registrerade lämningar i fornminnesregistret. Dessa utgörs av en milstolpe (RAÄ 212), tre husgrunder (RAÄ 217, 219, 318), två källargrunder (RAÄ 216, 218) samt ett område med borttagna husgrunder (RAÄ 220). Samtliga i Stora Åby socken.

Namnet Ruskelsby nämns i skrift första gången år 1535 (Rosskildzbide, senare Roskijlsbygdh), enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala.

Det skogiga, lätt kuperade landskapet innehåller en levande jordbruksbygd. Den odlade marken följer främst landsvägen, men även inne i skogen ligger flera mindre åkrar som fortfarande brukas. En hel del övergivna åkrar syns dock, både i hagmarken och i skogen, liksom torplämningar. Storskifteskartan från år 1796 och Häradskartan, Lysings härad, från år 1876 - 77 har varit värdefulla hjälpmedel vid fältarbetet.

Resultat av specialinventeringen

Ruskelsbys mosaik av små åkrar brukas i varierande omfattning. Vissa små åkrar i skogsmarken slås ännu, medan andra, även nära bebyggelsen, har övergått till hagmark. En del äldre åkrar är planterade med skog.

Två fasta fornlämningar, Ruskelsby bytomt samt en torplämning med 1700-talsbelägg, har registrerats. Ytterligare en torplämning har antecknats och två tidigare registrerade "bebyggelselämningar" har ändrats till torplämningar, samtliga möjliga fornlämningar, vidare resulterade inventeringen i sex områden med fossil åkermark (möjliga fornlämningar) samt sju övergivna åkrar av yngre datum, en torpplats, en väghållningssten på sekundär plats, ett vattenhål, grindstolpar och stenmurar.

De båda välbevarade och kompletta torpområdena RAÄ 217 och RAÄ 318 har ett stort upplevelsevärde. Här finns husgrunder, terrasser, tydliga åkerytor och röjningsrösen. Båda dessa områden är idag helt skogbevuxna.

Samtliga lämningar finns på figur 3 och beskrivs i tabell 3. Nedan följer en kort beskrivning av varje område eller lämning med löpande nummer. Samtliga beskrivningar för nyupptecknade UV-nummer finns som en bilaga sist i rapporten.

1. Två stenmurar, ca 50 resp 70 m (ONO-VSV) l, belägna i åkerkant.
2. Grindstolpe av sten, belägen på höger sida om enskild väg.
3. Grindstolpar av sten, belägna på ömse sidor av brukningsväg.
4. Stenmur, ca 45 m l (N-S), belägen i åkerkant.
5. Fd åker, nu ung granplantering. Väl stenröjd yta med röjningsstenen huvudsakligen lagd i ett par stora rösen på ytan, men även som en vall längs kanten.
6. Fd åker, nu orörd ett par år. Högt gräs. Åkern finns med på Häradskartan.
7. Fd åker, nu hagmark. Åkern slås sannolikt ibland. Väl stenröjd yta, med odlingsstenen lagd i rösen vid kanten och på impedimenten. I ytan har en åker från 1796 års karta uppgått.
8. Vattenhål, ca 8x5 m (SV-NO) st. Vattenhålet ser ut att vara markerat redan på 1796 års karta.
9. Fd åker, nu hagmark. Häri uppgår små åkrar enligt 1796 års karta till en större, sammanhängande enhet. Röjningsstenen är huvudsakligen lagd som vallar längs kanten.
10. Fd åker, nu hagmark. Röjningssten i vallar och rösen längs kanten. Åkers slås sannolikt ibland.
11. Grindstolpe av sten, belägen S om brukningsväg, där vägen delar sig.
12. Grindstolpar av sten, belägna på ömse sidor om brukningsväg.
13. Grindstolpar av sten, belägna på ömse sidor om brukningsväg.
14. Grindstolpar av sten, belägna på ömse sidor om infartsväg till gård.
15. Grindstolpar av sten, belägna på ömse sidor om infartsväg till gård.
16. Grindstolpar av sten, belägna på ömse sidor om brukningsväg.
17. Grindstolpar av sten, belägna på ömse sidor om brukningsväg.
18. Fd åker, nu granplantering. Ytan plöjd inför planteringen (ca 30 år gammal skog). Åkern finns med på Häradskartan. Väl stenröjd, NO-sluttande yta. Röjningsstenen är huvudsakligen lagd som vallar längs kanten. Mindre dike i NO-O.
19. Fyra fd åkrar, nu granplantering. Svårframkomligt område pga 1,5 - 2 m h unggranar. Enstaka röjningsrösen synliga. I åkerytorna uppgår ett par åkrar enligt 1796 års karta.

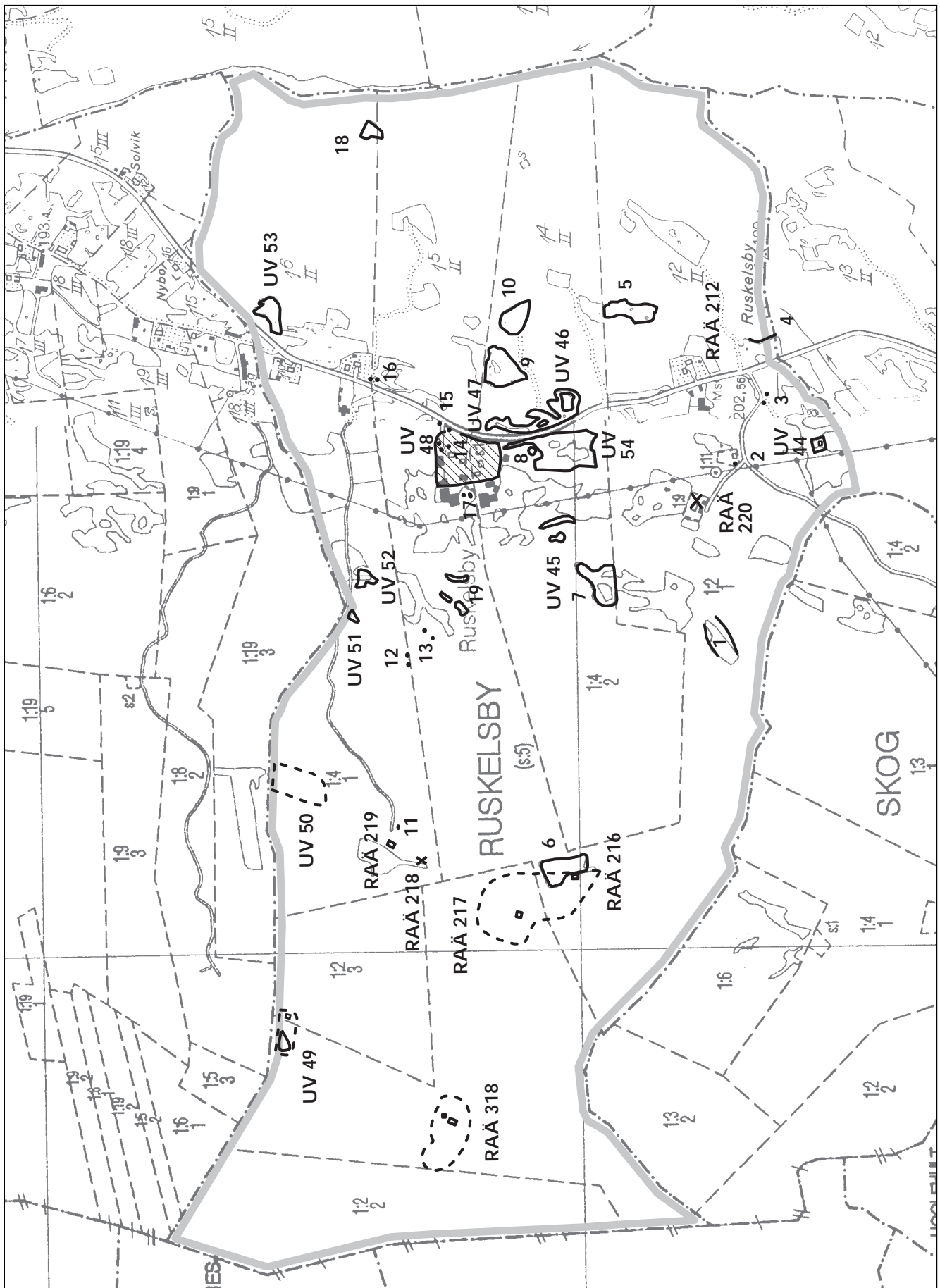

Fig 3. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 7E 9g Harsbol (074 96) och 7E 9h Boet (074 97) med utredningsområdet och samtliga berörda lämningsmarkerade. Skala 1:10 000.

Tabell 3

Benämning	Typ	Källa	Status
RAÄ 212	Milstolpe	Fr	Fast fornlämning
RAÄ 216	Källargrund	Fr/Inv	Möjlig fornlämning
RAÄ 217	Torplämning	Fr /Inv/LMV	Möjlig fornlämning
RAÄ 218	Källargrund	Fr	Ej fornlämning
RAÄ 219	Torplämning	Fr/Inv/LMV	Möjlig fornlämning
RAÄ 220	Husgrund, plats för	Fr	Ej fornlämning
RAÄ 318	Torplämning	Fr/Inv/LMV	Möjlig fornlämning
UV 44	Torplämning	LMV/Inv	Fast fornlämning
UV 45	Fossil åker	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
UV 46	Fossil åker	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
UV 47	By/gårdstomt	LMV/Inv	Fast fornlämning
UV 48	Väghållningssten	Inv	Ej fornlämning
UV 49	Torplämning	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
UV 50	Torp, plats för	LMV/Inv	Ej fornlämning
UV 51	Fossil åker	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
UV 52	Fossil åker	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
UV 53	Fossil åker	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
UV 54	Fossil åker	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
1	Stenmurar	Inv	Ej fornlämning
2	Grindstolpe	Inv	Ej fornlämning
3	Grindstolpar	Inv	Ej fornlämning
4	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
5	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
6	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
7	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
8	Vattenhål	Inv	Ej fornlämning
9	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
10	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
11	Grindstolpe	Inv	Ej fornlämning
12	Grindstolpar	Inv	Ej fornlämning
13	Grindstolpar	Inv	Ej fornlämning
14	Grindstolpar	Inv	Ej fornlämning
15	Grindstolpar	Inv	Ej fornlämning
16	Grindstolpar	Inv	Ej fornlämning
17	Grindstolpar	Inv	Ej fornlämning
18	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
19	Fd åkrar	Inv	Ej fornlämningar

Sammanfattning

Ruskelsby är en levande jordbruksbygd, där även en hel del av de små, avsides belägna, åkrarna ännu används.

Fastighetens äldre kulturspår består huvudsakligen av övergivna äldre åkrar och torplämningar/torpområden.

Namnet Ruskelsby nämns i skrift första gången år 1535 (Rosskildzbide, senare Roskijlsbygdh), enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala.

Före inventeringen fanns sju lämningar antecknade i fornminnesregistret. Efter genomförd inventering har två fasta fornlämningar (Ruskelsby bytomt samt en torplämning), åtta möjliga fornlämningar och 20 övriga lämningar antecknats. Dessutom har fyra lämningar ur fornminnesregistret fått ändrad status, från "ej" till "möjlig" fornlämning.

Två mycket kompletta och sevärda torpmiljöer förtjänar ytterligare några ord. Inom RAÄ 217 och RAÄ 318 har torpmiljöerna ett mycket stort upplevelsevärde. Såväl husgrunder som olika typer av odlingsspår är fortfarande tydliga trots att skog växer på båda områdena.

Vinninge (Järnstad 3⁵), Stora Åby socken, Lysings härad

Vinninge är en ensamliggande gård i Hålatedens sydöstra del. Fastigheten omfattar ca 0,3 km² och höjden över havet varierar mellan 185 och 200 m. Fastigheten valdes ut därför att den är liten, belägen i skogsmark och helt saknar registrerade lämningar.

Namnet Vinninge nämns första gången i skrift år 1877. "Vinninge" utgör ett s k oäkta -ingenamn (således inte ett av järnålderns -ingenamn). Ordet vinning tolkas som "nyodling" (Franzén 1982). Enligt gårdens nuvarande ägare var Vinninge ursprungligen ett torp under Järnstad Karlsgård, med uppgift att försörja denna gård med ved. Torpets arrendator skall ha betalat arrendet med ved.

Vinninge ligger i en kuperad skogsbygd, med inslag av såväl sankare partier som mindre, markanta höjder. Fastighetens marker växer till stor del igen. Vissa åkrar lever vidare som viltåkrar, andra betas av tre hästar. Vid fältarbetet har främst Häradskartan från år 1876 - 77 använts, då tillgängliga äldre kartor saknas. Omgivande fastigheters äldre kartor har dock studerats.

Resultat av specialinventeringen

Enligt Ortnamnsarkivet nämns Vinninge först 1877, då som utjord. Detta behöver dock inte betyda att Vinninge inte har någon äldre historia. Käthe Bååth skriver i sin bok "Öde sedan stora döden var..." (Bååth 1983) om hur utjordar i själva verket kan utgöra ödegårdar eller ödetorp som återupptagits. Det område hon behandlar i boken gränsar till Hålateden. Ingenting tyder ännu på att just Vinninge utgör ett sådant exempel, men möjligheten bör hållas i åtanke.

Vinninge saknar registrerade lämningar i fornminnesregistret. Efter genomförd inventering har sju UV-nummer samt åtta övriga lämningar antecknats. Samtliga UV-nummer är möjliga fornlämningar och utgörs av Vinninges gårdstomt, en kvarnlämning och fem områden med fossil åkermark. Övriga lämningar utgörs av kräftdamm, en jordkällare, stenmurar samt övergivna åkrar av yngre datum. Kvarnlämningen är den enda lämning som med kartornas hjälp kan beläggas till 1700-talet.

Samtliga lämningar finns på figur 4 och beskrivs i tabell 4. Nedan följer en kort beskrivning av varje område eller lämning med löpande nummer. Samtliga beskrivningar för nyupptecknade UV-nummer finns som en bilaga sist i rapporten.

1. Område med kräftdammar, ca 60x30 m (NNO-SSV) st. Genomkorsas av bäck, som nu leds vid dammarnas NV sida. En förfallen fördämningslucka och vattenränna finns omedelbart S om dammarna.
2. Stenmur, ca 15 m l (N-S), belägen i anslutning till uthus.
3. Jordkällare, ca 6x3 m (N-S) st, med överbyggnad av trä och tak av tegel.
4. Fd åker, nu viltåker, till stor del omgiven av röjningsstensvallar.
5. Stenmur, ca 40 m l (N-S), belägen i åkerkant.
6. Fd slätteräng. Finns med på Häradskartan.
7. Fd åker, nu skogsmark. Finns med på Häradskartan. Mycket svåridentifierad idag pga grenar, ris och igenbuskning. Enstaka röjningsrösen kan ses.
8. Fd åker, nu viltåker. Största delen av röjningsstenen samlad på ett litet impediment i Ö delen av åkern.

Tabell 4

Benämning	Typ	Källa	Status
UV 55	Fossil åker	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
UV 56	Fossil åker	Inv	Möjlig fornlämning
UV 57	Fossil åker	Inv	Möjlig fornlämning
UV 58	Kvarnlämning	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
UV 59	Fossil åker	Inv	Möjlig fornlämning
UV 60	Fossil åker	Inv	Möjlig fornlämning
UV 61	By/gårdstomt	LMV/Inv	Möjlig fornlämning
1	Kräftdammar	Inv	Ej fornlämning
2	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
3	Jordkällare	Inv	Ej fornlämning
4	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
5	Stenmur	Inv	Ej fornlämning
6	Fd äng	Inv	Ej fornlämning
7	Fd åker	Inv	Ej fornlämning
8	Fd åker	Inv	Ej fornlämning

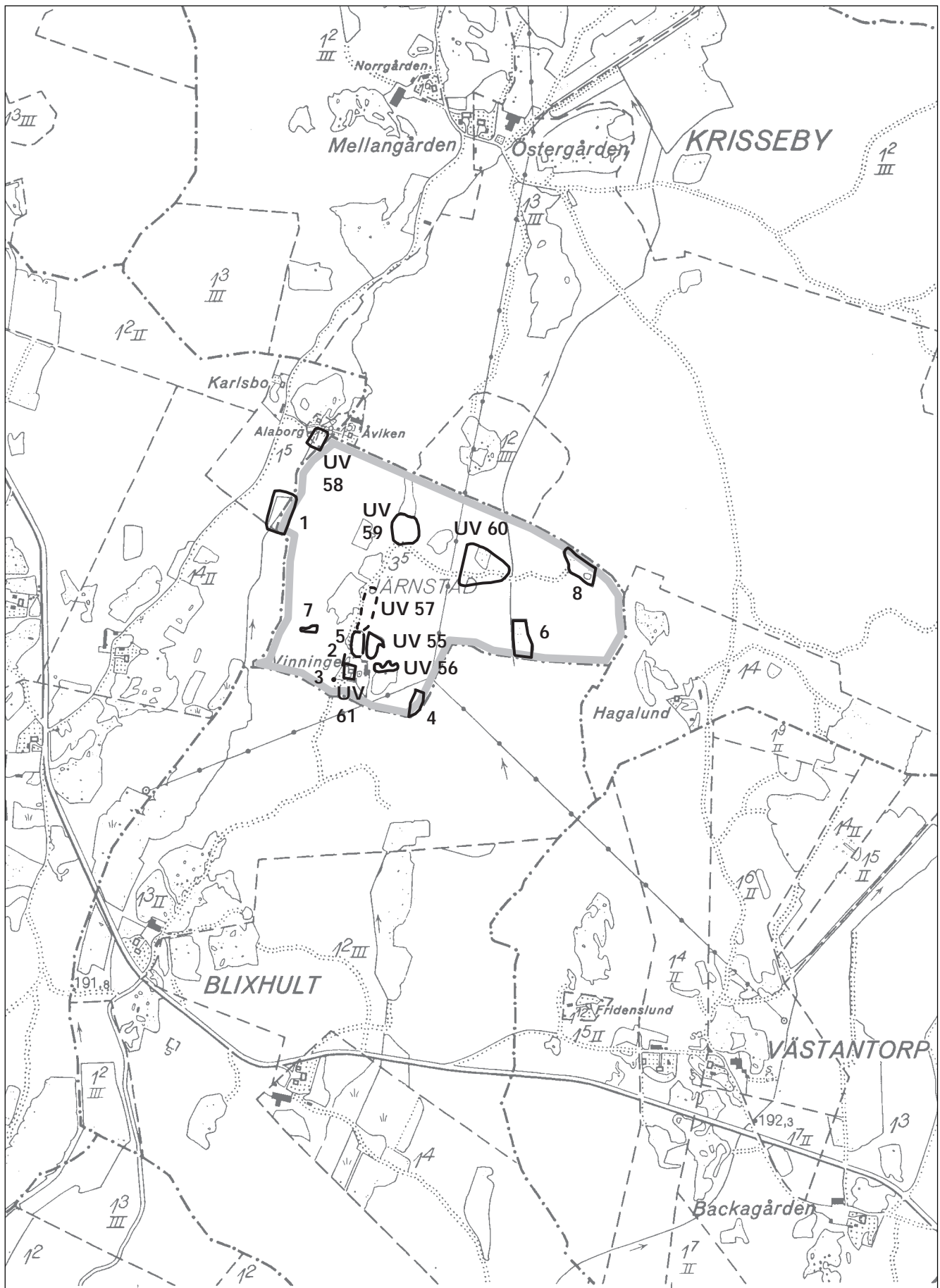

Fig 4. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 7E 9h Boet (074 97) med utredningsområdet och samtliga berörda lämningar markerade. Skala 1:10 000.

Sammanfattning

Vinninge är en ensamliggande gård i skogsbygden. Fastigheten heter Järnstad 3⁵ och lär enligt Vinnings ägare ursprungligen ha fungerat som ett torp under Järnstad Karlsgård.

Namnet Vinninge nämns första gången i skrift år 1877. Ordet vinning utgör ett s k oäkta -inge-namn och tolkas som nyodling (Franzén 1982).

Det finns dock en möjlighet att Vinninge innehållit en äldre bebyggelse som övergivits, men senare återupptagits i form av detta torp (jfr Bååth 1983).

Markerna betas endast av ett par hästar, vilket fått en markant igenbuskning till följd. Flera åkrar används nu till bete, ytterligare ett par får tjänstgöra som viltåkrar. Ett par röjningsröseområden har ålderdomlig karaktär, och bedöms som möjliga fornlämningar. Detsamma gör gårdstomten liksom rester efter en kvarn, belägen på fastighetens norra gräns, mot Uppsala.

Sammanlagt har inventeringen resulterat i att 15 lämningar antecknats, varav 7 bedöms utgöra möjliga fornlämningar.

Slutord

Denna rapport utgör den andra delen av den arkeologiska och kulturhistoriska inventering som hittills genomförts i Hälaveden. Tidigare har fastigheterna Tingstad, Lilla Morlejan, Månsabola och Rödebol beskrivits (Nilsson. Hälaveden del I. UV Öst 1999:6).

Skrådeberg, Stavreberg, Ruskelsby och Vinninge valdes i samråd med Länsstyrelsen ut bland Hälavedens totalt 158 fastigheter.

Resultatet av inventeringen tyder på förhistoriska aktiviteter (Skrådeberg, Stavreberg), där de synliga spåren utgörs av gravar samt av lösfynd av flinta. Erfarenheter från många utgrävningar visar att stora förhistoriska grav- och boplatsoområden kan finnas i anslutning till vad som idag syns som enstaka gravar eller röjningsrösen. Hälavedens dolda förhistoria kan alltså vara betydligt mer omfattande än vad de idag synliga anläggningarna antyder.

Framför allt ser vi dock ett 1700- och 1800-talslandskap som på kort tid genomgått omfattande förändringar. Skog har planterats på såväl torpområdena som äldre åkrar i skogsmarken, och andra åkrar har övergått till hagmark. Trots detta finns förvånansvärt många tydliga lämningar med högt upplevelsevärde. Framst gäller detta torpmiljöerna, som i flera fall verkligen ger en levande känsla av torparnas liv och arbete.

Hälavedens historia är mycket lång och dessutom finns många, ovanligt väl bevarade, lämningar av denna historia. Många rika upplevelser väntar besökaren!

Linköping i september 1999

Pia Nilsson

Referenser

Litteratur

Franzén, Gösta. Ortnamn i Östergötland. Stockholm 1982.
Pamp, Bengt. Ortnamnen i Sverige. Lund 1988.
Bååth, Käthe. Öde sedan stora döden var... Lund 1983.
Nilsson, Pia. Hålaveden del 1. Rapport UV Öst 1999:6.

Arkiv

Fornminnesregistret.
Ortnamnsarkivet i Uppsala.

Kartor

Akt 5, Stora Åby socken, år 1706, arealavmätning.
Akt 45, Stora Åby socken, år 1778, gränsbestämning.
Akt 82, Stora Åby socken, år 1796, storskifte.
Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.
Akt D 151-15:1, Ödeshögs socken, år 1802, storskifte.
Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens beställning: 1999-03-31

Länsstyrelsens dnr: 223-3327-99

Riksantikvarieämbetets dnr: 422-1702-1999

Projektnummer: 1510125

Personal: Pia Nilsson

Teckenförklaring

Gräns för utredningsområdet	
Fast fornlämning	
Möjlig/ej fornlämning	
Område med oklar begränsning	
Plats för lämning	

Bilaga 1. Nya UV-nummer

Ödeshögs socken

UV 9

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 145 m.

Beskrivning: Torplämning, ca 20x20 m (NNO - SSV), bestående av en tydlig källargrund och en möjlig husgrund. Källargrunden är ca 3x2 m (NO - SV) st och ca 0,5 m dj. Öppning åt SV. Husgrunden (?) ligger omedelbart N om källargrunden och är ca 5x4 m (NO - SV) st. Området för grunderna är igenslyat, främst av syrén. Husgrunden något osäker, sannolikt påverkad av vägbreddning. Torpet finns på 1802 års karta och på Häradskartan från år 1876 -77 (två torp).

Tidigare anteckningar: Akt D 151-15:1, Ödeshögs socken, år 1802. Storskifte. Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

UV 10

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 135 - 140 m.

Terräng: Skyddat sadelläge. Åt V vidtar en brant sluttning ned mot Vättern.

Beskrivning: By/gårdstomt. Inom ett ca 100 - 110x30 - 60 m (NNV - SSO) st område är enligt 1802 års karta Skrädebergs gårdstomt. Tomten är idag bebyggd med en gård. Äldsta skriftliga belägg enligt OAU är år 1535.

Tidigare anteckningar: Akt D 151-15:1, Ödeshögs socken, år 1802. Storskifte.

UV 11

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 110 - 115 m.

Terräng: Avsats i V-sluttning ned mot Vättern. Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 70x30 - 60 m (Ö - V) st, bestående av partier med plana, välröjda ytor vid sidan av områden med tätare röjningsrösen. De plana ytorna är i områdets N del och delas av en terrass (N - S). Röjningsrösen i områdets S del är drygt 10 till antalet och 2 - 4 m i diam, 0,15 - 0,35 m h av 0,2 - 0,4 m st stenar. Åkerytan stämmer ganska väl överens med utsträckningen enligt Häradskartan.

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

UV 12

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 100 m.

Terräng: Plan avsats ovanför brantare sluttning ned mot Vättern. Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, bestående av en röjd yta, ca 30 - 60x30 - 60 m st (NO - SV). Plan, väl stenröjd yta. Åkerytan stämmer väl överens med utsträckningen enligt Häradskartan.

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

UV 13

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 90 m.

Terräng: I sluttning, ca 20 m Ö om Vätterns strand.

Beskrivning: Stengrund, ca 4x3,5 m (Ö - V) st med öppning åt V. Grunden är uppmurad mot brant i Ö intill 1,5 m höjd.

UV 14

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 135 - 155 m.

Terräng: Hag-/skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, halv väg, terrasser. Fossil åkermark, ca 200 - 400x30 - 150 m (NNO - SSV) st. Hela området är markerat pga att det finns flera äldre odlingsspår inom den förutom de som beskrivs särskilt nedan, såsom röjningsrösen och små röjda ytor. Här ingår en på 1802 års karta markerad liten åker i områdets SÖ del, den är beväxt med små buskar men kan fortfarande urskiljas. Röjningsstenen ligger i kanterna. Ytterligare en tydlig äldre åkeryta, ca 60x35 m (NNV - SSO) st, finns i områdets N kant. Röjningsstenen ligger längs kanten, främst i SV. Ytan är något ojämn och tuvig, sluttar svagt åt NV. Centralt i området är en halv väg, ca 50 m l (NNÖ - SSV), 1 - 2,5 m br och intill 0,4 m dj. Vägen överensstämmer med 1802 års vägsträckning. S om halv vägen är ytterligare två röjda ytor, ca 5x85 m st (NNO - SSV), den Ö är avdelad av berg i dagen. Mellan ytorna och V om den V ytan löper tydliga terrasskanter, intill 0,5 m h. Ca 70 m V om dessa två ytor är ännu en terrass, ca 30 m l och intill 0,3 m h.
Tidigare anteckningar: Akt D 151-15:1, Ödeshögs socken, år 1802. Storskifte.

UV 15

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 145 m.

Beskrivning: Plats för torp enligt 1802 och 1876 - 77 års karta. Ingen husgrund synlig idag. Vid platsen finns ett par äppelträd.

Tidigare anteckningar: Akt D 151-15:1, Ödeshögs socken, år 1802. Storskifte. Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

UV 16

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 145 - 150 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 70x50 - 70 m (Ö - V). Övergiven tämligen nyligen. Flikig åker. En del sten ligger kvar i ytan, övrig röjningssten ligger i rösen längs kanten. I områdets V del löper en väg (NO - SV). I N delen är vägens västra sida kantad av röjningssten som en mur. Vägen mynnar åt SV ut i en smalare kostig.

UV 17

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 145 m.

Terräng: Krön av mindre höjd i kuperad hagmark. Inslag av berg i dagen.

Beskrivning: Fossil åkermark, gravar(?). Inom ett ca 30x20 m (NO - SV) st område finns små röjda ytor. I små svackor invid uppstickande berghällar ligger ett par stensamlingar. En samling är rund, ca 1,5 m i diam, de övriga är oregelbundna till formen, ca 1,5 m l. Stensamlingarna är 0,15 - 0,3 m h av 0,15 - 0,4 m st stenar. Stensamlingarna kan utgöra gravar. De kan naturligtvis även vara röjningsrösen, men läget i terrängen och att de är placerade invid berghällarna i stället för på dem kan tala för gravteorin.

UV 18

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 145 m.

Terräng: Krönläge invid åkerkant. Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 20x10 m (SO - NV). Små stenröjda ytor. Röjningsstenen lagd i kanten och i anslutning till block och berghällar.

UV 19

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 145 m.

Terräng: Impediment mellan åkrar. Hagmark.

Beskrivning: 1) Fossil åkermark, ca 200x10 - 40 m (N - S) st. I södra delen av området är ett impediment mellan åkrar. Detta innehåller stenröjda ytor, större och mindre. Røjningsstenen är lagd längs kanterna, ibland som rösen. Norr om impedimentet finns ytterligare två röjda ytor, i hagmarken. De är något flikiga till formen, ytorna är ojämna och inte helt stenröjda.

Røjningsstenen ligger mellan ytorna, ofta i anslutning till berg i dagen.

2) Mellan två avsnitt med röjda ytor finns en stenmur, ca 17 m l (Ö - V). I V änden av den finns en till två stensamlingar, 4 - 5x3 m st, som möjligen kan vara rester efter husgrunder.

UV 20

Ek kartblad: 8E Of Kråkeryd.

Höjd över havet: 145 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, flikig form, ca 30 - 50x10 - 50 m (N - S). Åkerytan är fortfarande skönjbar i hagmarken. Røjningsstenen ligger längs kanterna. Ytan överensstämmer i stort med utsträckningen enligt 1802 års karta.

Tidigare anteckningar: Akt D 151-15:1, Ödeshögs socken, år 1802, storskifte.

UV 21

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 180 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Gränssten, ca 0,6 m h, 0,3 - 0,5 m br (Ö - V) och ca 0,15 m tj. Uppställd på ett markfast block och uppallad av mindre stenar.

UV 22

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 170 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 85x10 m (NNV - SSO) st. Åkerytan är svagt NNV-sluttande och väl stenröjd. Avslutas med terrass i Ö och med tydliga hak i V. Røjningsstenen är lagd i mindre rösen längs kanterna. Åkern finns på 1788 års karta.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 23

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 175 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 40x10 - 15 m (N - S) st, flikig. Tämligen plan yta, den Ö delen sluttar mot N. Ytan avslutas med tydliga hak och terrassavsnitt. Røjningsstenen lagd i mindre rösen, ofta i anslutning till block, och ibland som vallar längs kanten. Åkern, som finns på 1788 års karta, är nu beväxt med unga lövträd.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 24

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 180 - 185 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: 1) Fossil åkermark, ca 270x5 - 50 m (N - S) st, flikig. Området utgör större delen av en äldre åker, där den Ö delen nu är bebyggd med sommarstugor. Åkerytan är tämligen plan och inte helt stenröjd. Röjningsstenen lagd i toppiga rösen, "torprösen", och som vallar längs kanten. Ställvis tydliga hak. Ytan är planterad med gran, och plöjning har skett inför planteringen. 1788 års flikiga åkrar ingår i den markerade fossila åkermarken, men utsträckningen har med tiden blivit något annorlunda. Den största skillnaden är att ett par flikar har tillkommit. 15 - 30 m Ö om nr 1 är: 2) Fossil åkermark, ca 7x40 m (NNV - SSÖ) st. Nu skogsmark (granplantering). Tämligen plan, väl stenröjd yta med ställvis tydliga hak. Röjningsstenen lagd i vallar längs kanten.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte. Avser UV 24:1.

UV 25

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 180 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 30x10 - 25 m (N - S) st. Plan, väl stenröjd yta. Röjningsstenen lagd i ett par stora rösen samt i vallar längs kanten. Inom ytan ingår två åkrar enligt 1788 års karta, de har senare slagits samman.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 26

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 175 m.

Terräng: Tomtmark.

Beskrivning: Torpområde, ca 40x30 m (N - S) st. Platsen för "Södra torpet" enligt 1788 års karta. Inom området fanns då ett torp och en liten åker. På platsen finns nu två hus, båda gamla. Ett av dem kan utgöra det "Södra torpet". På Häradskartan och framåt kallas torpet Fällan, och används nu som sommarstuga. De övriga åkrar som hört till torpet ingår nu i modernare åkrar. De är väl stenröjda och stenen är ofta lagd i prydliga rösen. Ladugården N om husen är mycket fin, den har ett vidbyggt komplett vandringsverk

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte. Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77, "Fällan, jordtorp".

UV 27

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 180 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 20x10 - 20 m (N - S) st. Åkerns N del enligt 1788 års karta är nu försvunnen i samband med skogsvägsbygge, men den S delen är fortfarande tydlig. Ytan är något ojämn men väl stenröjd, avslutas med hak i V och terrass i Ö. Röjningsstenen lagd i rösen längs kanten.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 28

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 175 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 30x10 - 25 m (NV - SO) st. Gropig, inte helt stenröjd yta. Röjningsstenen lagd i vallar och rösen. Ytan innehåller två mindre åkrar enligt 1788 års karta, dessa är nu sammanslagna.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 29

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 170 - 175 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: 1) Fossil åkermark, ca 40x10 m (NV - SÖ) st. Ojämn yta. Röjningsstenen lagd i enstaka rösen samt längs kanten. Åkern finns på 1788 års karta.

I S kanten av nr 1 finns: 2) Grund, ca 4x4 m (N - S) st och 0,5 m h, av 0,3 - 0,6 m st stenar. Övertorvade kanter. I S löper en ränna, ca 6 m l, 1 m br och intill 0,2 m dj. Inga spår av spisröse. Sannolikt ej bostad, utan byggnaden har använts för annan verksamhet.

5 m S om nr 2 är: 3) Stensatt brunn, ca 1 m i diam och nu ca 1 m dj. Vål stensatt kant av 0,15 - 0,3 m st stenar. Vålbevarad. Bottnen full av pinnar och löv.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte. Avser UV 29:1.

UV 30

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 170 - 175 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark bestående av tre flikar, 10 - 30x5 - 10 m (NV - SÖ) st. Bitvis svåra att se, men partier med tydliga hak och terrasskanter finns. Den N av de tre flikarna överensstämmer med en åker enligt 1788 års karta. Den utgör en möjlig fornlämning, de två andra är ej fornlämningar.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte. Avser endast den N åkerytan.

UV 31

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 180 m.

Terräng: Skogs/hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 10x10 m st. Utgör en flik av en större åker som finns med på 1788 års karta. Synliga hak. Röjningsstenen lagd i enstaka rösen.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 32

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 175 - 180 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 10 - 90x10 - 70 m (NV - SÖ) st, mycket flikig. Åkerformen överensstämmer väl med 1788 års karta. Ytan är ojämn och igenbuskad. Röjningsstenen lagd på ytan och i kanterna i form av ganska höga rösen. Ställvis tydliga hak.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 33

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 175 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: 1) Fossil åkermark, ca 90x10 - 30 m (NNO - SSV) st. Inom ytan uppgår två mindre åkrar enligt 1788 års karta. Röjningsstenen lagd i rösen och som vall vid kanten.

Ca 15 m Ö om nr 1 är: 2) Fossil åkermark, va 55x10 - 20 m (N - S) st. Ytan stämmer i stort med 1788 års utsträckning. Två flikar, en i N och en i S, har tillkommit. Åkern belamrad med ris och grenar men syns fortfarande. Ställvis tydliga hak. Röjningsstenen lagd i rösen längs kanterna.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 34

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 175 - 180 m.

Terräng: Tomtmark/impediment.

Beskrivning: Hålväg, ca 23 m l (NNV - SSO), ca 1,5 m br och ca 0,15 m dj.

UV 35

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 165 m.

Terräng: Skog/hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 20x10 m (N - S). Ytan stämmer bra överens med åkern på 1788 års karta. Väl stenröjd yta med tydliga hak i Ö - S - SV. Stenmur i V.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 36

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 185 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Torplämning. Inom ett ca 60x45 m (NV - SÖ) st område, på tre sidor (Ö, S och V) omgivet av vällagda och välbevarade stenmurar, finns resterna av ett torp som finns markerat på Häradskartan. Ingen säker torpgrund kunde konstateras. En grund är placerad invid ett flyttblock, och dess V sida utgör en av väggarna till grunden. Övriga väggar är av 0,15 - 0,5 m st stenar, uppmurade till en höjd av 2 m. En igenrasad öppning finns i S väggen. Ca 5 m S om denna grund är en välbevarad källargrund, ca 4x3 m (SV - NO) st och intill 1,5 m dj.

Marken inom torpområdet är väl stenröjd och bitvis sluttande. Röjningsstenen är lagd i stora, toppiga "torprösen". Torplämningen har ett mycket stort upplevelsevärde, men granen står tät över större delen av området.

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77, "Torp".

UV 37

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 155 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Kvarn, plats för, enligt 1788 års karta. Bäckfåran är nu helt torrlagd. Kvarnplatsen gränsar idag till den S av två nyanlagda kräftdammar. På platsen finns en vattenränna av plåt och trä, den mynnar ut ovanför ett fall på ca 1 m ned till en stenkantad, nu torrlagd, ca 7x3 m (SO - NV) och intill 0,5 m dj grop. Vattenrännan är kantad av sten. Möjligen har här funnits en äldre ränna i anslutning till kvarnen.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 38

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 170 - 175 m.

Terräng: Avsats i V-sluttning ned mot bäck (nu kräftdammar). Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 150x35 m (N - S). Inom området ingår 4 små åkerytor från 1788 års karta, delvis urskiljbara, med plana ytor och terrassavslutningar. Över hela den på kartan markerade ytan finns dock flera små röjda partier. Dessa innehåller täta, små röjningsrösen som ofta är lagda i anslutning till block.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 39

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 170 m.

Terräng: Skog/hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 15x10 m (NO - SV). Svagt NV-sluttande, tämligen plan och väl stenröjd yta. Ställvis synliga hak, främst i NO - O. Avslutas med terrass i NV - SV. Röjningsstenen är slängd utanför NV och SÖ kanten. Åkern finns på 1788 års karta.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 40

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 185 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Torp, plats för. Enligt 1788 års karta låg här "Norra torpet". Inga husgrunder synliga. De lyckor som hörde till torpet uppgår nu i nuvarande åker- och tomtmark. En del av hagmarken omedelbart N om torpläget är delvis stenröjd, stenen är lagd i ett par rösen och på berghällar.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 41

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 180 - 185 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: 1) Fossil åkermark, ca 60x10 - 30 m (N - S).

Ca 10 m SO om nr 1 är: 2) Fossil åkermark, ca 30x15 m (NNO - SSV).

Båda ytorna finns på 1788 års karta. De är väl stenröjda, och röjningsstenen är lagd i rösen på och invid ytorna, ofta i anslutning till block. Åkerytorna avslutas med tydliga hak och terrasskanter. Möjligen tas här hö vissa år.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 42

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 185 m.

Terräng: Gräns åker/skogsmark.

Beskrivning: Torplämning, grund, ca 5x3 m (N - S) och ca 0,2 m h. Grunden är sannolikt skadad i av åker i V. Odlingssten påförd, främst i V. Angivet som jordtorp på Häradskartan. Lämningen är skyltad: "Torp från 1800-talet".

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

UV 43

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 175 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 100x10 - 50 m (Ö - V) st, flikig. Formen överensstämmer väl med markeringen på 1788 års karta.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 44

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 180 m.

Terräng: Ö kanten av mindre höjdrygg (Ö - V), skogsmark.

Beskrivning: Fångstgrop?, ca 4,5 m i diam. Gropen är ca 2,5x2 m (Ö - V) st och nu ca 0,5 m dj.

Vall kring kanten var 2 m br och 0,1 m h. Gropen och dess omgivning är belamrad med ris och grenar. Möjligen provgrop/täktgrop.

UV 45

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 170 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 40x10 m (N - S). Åkerytan överensstämmer väl med markeringen på 1788 års karta. Något tuvig och ojämn yta. Röjningsstenen lagd i rösen.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 46

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 170 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 60x10 - 30 m (N - S) st. Åkerytan överensstämmer väl med markeringen på 1788 års karta. Något tuvig och ojämn yta. Röjningsstenen lagd i rösen.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 47

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 170 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 40x10 - 15 m (OSO - VNV). Åkerytan överensstämmer väl med markeringen på 1788 års karta. Röjningsstenen är lagd främst som en vall i N kanten, även som enstaka rösen längs kanten. Tydliga hak.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 48

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 170 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 35x10 m (NNV - SSO). Åkerytan överensstämmer väl med markeringen på 1788 års karta. Röjningsstenen är lagd längs kanten. Ställvis tydliga hak.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 49

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Beskrivning: Lösfynd, främre delen av ett avslaget flintspån, ca 4 cm l och 1,5 cm br.

Funnet någonstans i åkern Ö om gården. Förvaras hos Yngve Karlsson på Stavrebergs gård.

Yngve Karlsson uppger även att man skall ha funnit en stenyxa i en av fastighetens mossmarker.

UV 50

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 160 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 35x20 m (NNV - SSO). Åkerytan överensstämmer väl med markeringen på 1788 års karta. Ej besiktigad på nära håll pga tjurar.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 51

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 180 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: 1) Fossil åkermark, ca 100x10 - 25 m (N - S). Åkerytan överensstämmer väl med markeringen på 1788 års karta. Ej besiktigad på nära håll pga tjurar.

Ca 20 m SÖ om nr 1 är: 2) Fossil åkermark, ca 30 - 50x10 - 40 m (NO - SV) st, flikig.

Åkerytan överensstämmer väl med markeringen på 1788 års karta. Ej besiktigad på nära håll pga tjurar.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 52

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 175 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 70x5 - 20 m (N - S) st. Åkerytan överensstämmer väl med markeringen på 1788 års karta. Ytan är svagt V-sluttande. Røjningsstenen är lagd främst längs den Ö kanten. Ett dike löper längs den V kanten. Åkern verkar ha plöjts i samband med granplantering.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 53

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 150 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fördämningsvall, ca 35 m l (Ö - V, svagt böjd mot S), ca 2 m br och ca 0,3 m h. Vallen genomkorsas i mitten av en bäck, här är vallen stensatt. I närheten har enligt uppgift från Yngve Karlsson, Skrädeberg, stått en skvaltkvarn. Ingen grund återstår. Hela området är belamrat med nyröjd sly.

Enligt 1788 års karta har Bankabys kvarn stått ca 100 m längre nedströms. Kan det ändå vara en vall som har samband med denna? Vidare kartstudier krävs. Jfr UV 54.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

UV 54

Ek kartblad: 7E 9f Stava.

Höjd över havet: 150 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Kvarn, plats för. Enligt 1788 års karta är detta läget för Bankabys kvarn.

Inga spår kan ses på platsen. Ca 100 m uppströms finns en fördämningsvall, se UV 53.

Kan läget för kvarnen vara närmre den? Ingen grund har kunnat ses. Området belamrat med nyröjd sly.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

Stora Åby socken

UV 44

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol.

Höjd över havet: 200 m.

Terräng: Åkerimpediment.

Beskrivning: Torplämning, husgrund ca 5x4 m (NNV - SSO) st, spisröse i NNV, ca 2 m i sida och 0,6 m h. Ca 2 m N om grunden är en källargrund, ca 5x3 m (NO - SV) och ca 2 m dj, med öppning åt SV. Ryttartorp enligt 1798 års karta, soldattorp enligt Häradskartan år 1876-77. 1797 års åkrar uppgår nu i något större och mer sammanhängande åkrar som fortfarande brukas.

Lämningen är skyltad: Grenadjärtorp för Ruskelsby. Siste livgrenadjären nr 103 Carl Johan Forsell. Född 1876 avsked 1905 OHH Augusta Vilhelmina Pettersson. Född 1876. Siste boende Johan August Johansson. Född 1866 död 1950. Stugan brann 1950. ÖHF

Tidigare anteckningar: Akt 82, St Åby sn, år 1796, storskifte. Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

UV 45

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol.

Höjd över havet: 180 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: 1) Fossil åkermark, ca 25x10 - 20 m (N - S) st. Ytan överensstämmer väl med markeringen på 1796 års karta. Röjningsstenen är huvudsakligen lagd i rösen på hållar eller vid kanten. Ställvis tydliga hak.

Ca 15 m Ö om nr 1 är: 2) Fossil åkermark, ca 60x10 m (NNV - SSO) st. Åkern utgör en övergiven flik av en större åker. Ytan överensstämmer väl med markeringen på 1796 års karta. Röjningsstenen är huvudsakligen lagd i rösen på hållar eller vid kanten. Ställvis tydliga hak.

Tidigare anteckningar: Akt 82, St Åby sn, år 1796, storskifte.

UV 46

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol och 7E 9h Boet.

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 180x10 - 70 m (NNV - SSO) st, flikig. Ytan överensstämmer väl med markeringen på 1796 års karta. Stenröjd (en del stenar ligger kvar), något tuvig yta. Röjningsstenen är huvudsakligen lagd på eller invid block.

Tidigare anteckningar: Akt 82, St Åby sn, år 1796, storskifte.

UV 47

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol.

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Tomtmark, gårdsbebyggelse.

Beskrivning: By/gårdstomt, ca 110x90 m (N - S) st. Ruskelsby gamla bytomt enligt 1796 års karta. Ruskelsby bestod då av två gårdar. Tomten är idag bebyggd med två gårdar. Ruskelsby nämns första gången i skrift år 1535 enligt OAU.

Tidigare anteckningar: Akt 82, St Åby sn, år 1796, storskifte.

UV 48

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol.

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Höger (N) sida om infartsväg till gård, invid grindstolpen.

Beskrivning: Våghållningssten, sekundär plats.

På stenen finns texten: 595 - 596 Ruskelsby 908 M.

UV 49

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol.

Höjd över havet: 185 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Torplämning, va 70x25 m (Ö - V). I Ö kanten är en husgrund, ca 5x5 m st, med ett spisiröse, ca 2 m i sida och 0,5 m h. Ett stenröse gränsar till grunden, som är överväxt med brännässlor. Ca 10 mV om grunden är en åker (nu skogsmark), ca 40x5-25 m (Ö - V) st. Åkerytan begränsas i SSO av en stenvmur och i NV av en terrasskant. Odlingsstenen är lagd i vallar och toppiga "torprösen". Åkern är rejält igenväxt. På Häradskartan finns såväl torp som åker markerad.

Lämningen är skyltad: Torgalyckan på Ruskelsby ägor. Sista boende Carl Fredrik Pettersson född 1835 OHH Christina Gustafsdotter född 1824. Han reste till Amerika 1859. Hon bor kvar på torpet med sina barn. Christina dör 1900 varefter husen rivs. ÖHF.

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

UV 50

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol.

Höjd över havet: 185 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Torp, plats för. Inom det på kartan markerade området, ca 100x40 m (N - S) finns på 1796 års karta markering för ett torp, "Lars-torpet" och dess fyra åkrar.

Nu är området täktskadat. Ingen grund kan ses, bara något enstaka röjningsröse.

Tidigare anteckningar: Akt 82, St Åby sn, år 1796, storskifte.

UV 51

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol.

Höjd över havet: 185 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 20x2 - 12 m ((SV - NO) st. Plan yta, inte helt stenröjd.

I kanten ligger ca 10 röjningsrösen, 2 - 4 m i diam och 0,3 - 0,5 m h av 0,2 - 0,5 m st stenar.

Åkerytan stämmer väl med markeringen på 1796 års karta.

Tidigare anteckningar: Akt 82, St Åby sn, år 1796, storskifte.

UV 52

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol.

Höjd över havet: 185 - 190 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 50x10 - 30 m (N - S) st, flikig. Ytan utgör en övergiven flik av en i övrigt brukad åker. Röjningsstenen är lagd i rösen längs kanten. Åkerytan stämmer i stort sett med markeringen från 1796 års karta.

Tidigare anteckningar: Akt 82, St Åby sn, år 1796, storskifte.

UV 53

Ek kartblad: 7E 9h Boet.

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 70x15 - 50 m (Ö - V) st, flikig. Ytan innehåller flacka, övermossade röjningsrösen. De ligger ofta i anslutning till block och hållar och är vanligen 2 - 3 m i diam och 0,15 - 0,3 m h av 0,2 - 0,4 m st stenar. Åkerytan överensstämmer i stort sett med markeringen från 1796 års karta.

Tidigare anteckningar: Akt 82, St Åby sn, år 1796, storskifte.

UV 54

Ek kartblad: 7E 9g Harsbol.

Höjd över havet: 190 - 195 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 180x10 - 70 m (N - S) st. Röjningsstenen är huvudsakligen lagd i rösen vid kanten och på åkerytan samt på impedimenten. Åkerformen stämmer väl överens med markeringen på 1796 års karta. Enligt uppgift från granne används åkern nu enbart till hästbete, och utgör därmed en möjlig fornlämning.

Tidigare anteckningar: Akt 82, St Åby sn, år 1796, storskifte.

UV 55

Ek kartblad: 7E 9h Boet.

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 60x45 m (Ö - V), delas av en stenmur (N - S). På den V åkerhalvan ligger röjningsstenen i en mur i Ö kanten, på den Ö åkerhalva ligger röjningsstenen främst i rösen längs den Ö kanten.

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

UV 56

Ek kartblad: 7E 9h Boet.

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Hagmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 40x5 - 15 m (Ö - V) st. Utgör övergivna flikar av en större åker. Röjningsstenen ligger huvudsakligen längs kanten i vallar och rösen, ofta i anslutning till block och hållar.

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

UV 57

Ek kartblad: 7E 9h Boet.

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Skogs/hagmark, (gles björk).

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 80x20 m (NNO - SSV) st, bestående av ca 10 röjningsrösen, 2 - 4 m i diam och 0,3 - 0,5 m h av 0,2 - 0,6 m st stenar.

UV 58

Ek kartblad: 7E 9h Boet.

Höjd över havet: 185 m.

Terräng: Skogsmark, bäckfåra.

Beskrivning: Kvarnlämning. Inom ett ca 35x20 m (NNO - SSV) st område finns lämningar efter en kvarn, som hört till fastigheten Uppsala. Lämningarna utgörs av en liten damm strax nedanför ett ca 1,5 m h fall, samt stensamlingar på bäckens SÖ sida, vilka kan utgöra rester efter byggnader. På 1706 års karta står angivet "2 torp", på 1778 års karta "Uppsala Ryttare-torp och kvarn".

Tidigare anteckningar: Akt 5, St Åby sn, år 1706, arealavmätning, samt akt 45, St Åby sn, år 1778, gränsbestämning mot Krisseby.

UV 59

Ek kartblad: 7E 9h Boet.

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 50x50 m (N - S) st, innehållande ca 10 röjningsrösen, ofta belägna i anslutning till block. Rösena är huvudsakligen 2 - 3 m i diam och 0,2 - 0,4 m h av 0,15 - 0,4 m st stenar.

UV 60

Ek kartblad: 7E 9h Boet.

Höjd över havet: 185 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Fossil åkermark, ca 90x20 - 65 m (Ö - V) st., bestående av spridda röjningsrösen, 2 - 4 m i diam och vanligen 0,2 - 0,4 m h av 0,15 - 0,4 m st stenar. I områdets centrala, norra parti finns en viltåker, ca 25 - 35x25 m (NNO - SSV) st. Den har använts som åker tills på senare år, då den övergått till att skötas som viltåker. Röjningsstenen är här huvudsakligen lagd i stora rösen vid den NNO sidan.

UV 61

Ek kartblad: 7E 9h Boet.

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Tomt, bebyggelse.

Beskrivning: By/gårdstomt. Inom ett ca 25x25 m (N - S) st område är enligt Häradskartan Vinninges gårdstomt. Tomten är idag bebyggd med en gård. Enligt Ortnamnsarkivet i Uppsala nämns Vinninge i skrift första gången år 1877, då som utjord. Äldre kartor har inte kunnat ge svar om bebyggelse funnits på platsen innan dess. Enligt Gösta Franzén, Ortnamn i Östergötland, 1982, är Vinninge ett sent namn, det skall härröra från orden "vinning" som betyder "nyodling".

Bilaga 2. Komplettering av befintliga RAÄ-nummer

Ödeshögs socken

RAÄ 46

A) By/gårdstomt, ca 50x30 m (NÖ - SV). Platsen för en av Stavrebergs två gårdar enligt 1788 års karta. Tomten är idag bebyggd med en gammal mangårdsbyggnad och en flygel. Flygeln har enligt Stavrebergs ägare Yngve Karlsson använts som affär en period runt sekelskiftet. Mangårdsbyggnaden är i 1½ våningsplan, byggd av liggande timmer, täckt med ribb och lock. Sadeltak av tegel. Snidat överstycke över dörr åt Ö. I övervåningen 2 blyfönster från slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet. Flygel av liggande timmer, täckt med ribb och lock, under sadeltak av tegel.

Ca 60 m OSO om A är: B) By/gårdstomt, ca 50x50 m. Platsen för en av Stavrebergs två gårdar enligt 1788 års karta. Idag syns ingen husgrund på platsen (hagmark). Det finns tendenser till syllstensrad. Stavreberg nämns för första gången i skrift år 1535 enligt OAU.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte.

RAÄ 47

Miniatyrkyrkan är skyltad: "Stavrebergs stenkyrka. Kyrkan byggdes 1852 av Frans Johansson, då 11 år gammal, och hans äldre bröder. Av stenarnas storlek kan man dra slutsatsen att de även haft hjälp av någon vuxen. Familjen hade flyttat till gården 1928 och redan då fanns en mindre kyrkbyggnad på samma plats. Enligt sägnen skulle denna kyrka byggts av den tidigare bonden på gården, till minne av en dotter som dött i unga år. Orsaken till att den kyrka som finns idag vet man inte så mycket om, men ett av skälen skulle ha varit att bygga en kyrka som var så stor att det var möjligt att krypa in i den. Kyrkan var ursprungligen försedd med fyra fönstergluggar. Fönstren på framsidan rasade på 1940-talet, och i samband med motorvägsbygget på 1970-talet rasade ett hörn av kyrkan och därmed ytterligare ett fönster. Familjen Johansson drabbades 1857 av ett hårt slag. Fadern Johannes och sonen Karl dog i en rödsots-epidemi. Frans Johansson fick då vid 16 års ålder överta huvudansvaret för gården, där han bodde och verkade till sin död 1921."

Stora Åby socken

RAÄ 217

Höjd över havet: 190 m.

Terräng: Skogsmark.

Beskrivning: Torplämning, ca 240x30 - 120 m (NNV - SSO). I områdets NV del finns en husgrund från sen tid, 7x4,5 m (NNV - SSÖ) st. Synlig stenfot, 0,1 - 0,3 m h. På V sidan gjuten förstubro, 1x0,6 m st och 0,5 m h. I N delen lämning efter eldstad. Bevuxen med några körsbärs- och plommonträd. På platsen finns en stensatt källargrund. Lämningen sammanfaller med markeringen för ett jordtorp på Häradskartan.

Grunden är skyltad: Torpet Racklan. Sist boende Nils Ludvig Karlsson född 1888 och Hedda Andersson född 1884 död 1945. Torpet revs 1948. ÖHF.

I områdets SÖ del finns ännu en grund, ca 1,5x1 m (Ö - V) st, bestående av tre stenväggar, ca 1,2 m h. Öppning åt Ö. Ansluter på N och S sidan till röjningsstensvallar. Platsen överensstämmer med det på 1796 års karta markerade "Sven Janssons torp". Åkrarna enligt 1796 års karta överensstämmer i stort med åkrarna enligt Häradskartan. Åkerytorna är plana och väl stenröjda. Röjningsstenen är lagd i stora "torpräsen" och som vallar och murar. I områdets SÖ del ligger RAÄ 216, källargrund. Området är vackert, med ett stort upplevelsevärde.

Tidigare anteckningar: Akt 36a, Ödeshögs socken, år 1788, storskifte. Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

RAÄ 218

Källargrop. Ej återfunnen. Överensstämmer med platsen för ett torp enligt Häradskartan. Lämningen är möjligen förstörd vid täktverksamhet.

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

RAÄ 219

Höjd över havet: 190 m.

Beskrivning: Torplämning, grund, ca 7x5 m (NNO - SSV) st. Delvis synlig stenfot, 0,2 - 0,4 m h. I N delen är ett spismursröse, ca 2 m i sida och 0,6 m h. I grundens S del är en grop, ca 1 m i diam och 0,3 m dj. S om husgrunden finns ett syrénstjärn. Grundens läge överensstämmer med platsen för ett jordtorp enligt Häradskartan.

Lämningen skyltad: Sandtorp på Ruskelsby ägor. Sist boende Johannes Johansson förr 1799 död 1887. Dottern Jeanette Johansdotter född 1835 död 1925 varefter husen rivs. ÖHF

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.

RAÄ 318

Höjd över havet: 190 - 195 m.

Beskrivning: Torplämning, ca 140x50 - 70 m (VNV - OSO). I områdets Ö del är en husgrund, 11x5 m (NNÖ - SSV), med en intill 1 m h stenfot (i sluttning). I V delen är ett spismursröse, ca 2,5 m i sida och 1 m h.

Grunden är skyltad: Sandalstorp på Ruskilsby ägor. Sist boende Jeanette Johansdotter född 1835 död 1925 varefter stugan rivs. ÖHF. På Häradskartan är platsen markerad med ett jordtorp, "Sandalstorp".

Ytterligare en grund finns ca 5 m ONO härom. Den är ca 4x4,5 m (Ö - V) st med spismursröse? (utan tegel) i Ö delen, 1,5 m i sida och 0,25 m h.

Torpgrunderna omges av fossil åkermark. De flesta röjningsrösen är toppiga och ganska höga, "torprösen". Här finns även inslag av delvis raserade stenmurar. Flera odlingsytor avslutas med tydliga terrasser. Flera av åkerytorna är fortfarande mycket tydliga. Som helhet är området välbevarat och har ett stort upplevelsevärde. Granskogen hotar dock att ta över.

Tidigare anteckningar: Häradskartan, Lysings härad, år 1876 - 77.